

Eliberarea preoților greco-catolici din închisorile comuniste

Crina Bodea

Începând din anul 1963 regimul de detenție din închisorile comuniste începe să cunoască unele aspecte mai umane, fiind o a doua etapă după ceea ce de după moartea lui Stalin și până în 1956. Deținuții încep să fie tratați cu o oarecare indulgență; nu mai sunt supravegheați atât de strict, regimul alimentar cunoaște o oarecare îmbunătățire și nu nu mai sunt atât de torturați fizic și psihic. Ba chiar li se aduc ziare în celule, ziare după care deținuții au tânjit atât de mult. Acum puteau să afle ce se mai întâmpla în țară și în lume, chiar dacă ziarele la care aveau acces erau tot de natură comunistă, ziarul „Scânteia” de exemplu. Nu dezinteresat primeau însă ziarele, și deținuții și-au dat curând seama de adevăratul scop.

Presa nu le era spre informare, ci pentru a-i reeduca; căci citind același ziar cu aceeași ideologie, după ani de zile, pe bază de sugestie, mintea începe a-și însuși termenii și a se șabloniza. Devenită astfel obligatorie, presa ajunsese un obiect de tortură intelectuală. Referitor la presă, circula chiar o glumă: „în ziare sunt trei feluri de știri: sigure, probabile și false. Sigur este titlul și data; probabil este buletinul metereologic, restul este fals”¹. Deținuții aveau acces la biblioteca închisorii, de unde puteau primi broșuri și cărți de literatură română precum și cărți de știință.

Explicația constă în schimbările care se produc pe plan intern, precum și în planul relațiilor cu Moscova. Gheorghiu-Dej se desprinde tot mai mult de sub tutela Moscovei în perioada 1960-1965.

În anul 1964 a apărut mult așteptatul decret care a deschis porțile penitenciarelor pentru foarte mulți „bandiți”. După unele informații acest decret ar fi fost dat la 9 aprilie 1964, după altele - mai târziu prin lunile iunie-iulie. Monitorul Oficial din acel an, 1964, nu publică însă, nici măcar într-o formă mascată vreun astfel de decret.

Indiferent de acest fapt, cert este că, începând cu lunile iunie-august o mare masă de bandiți, arestați pe nedrept începând cu fatidicul an 1948, au fost eliberați.

Marea majoritate a preoților au fost eliberați în luna august 1964. Această eliberare nu a presupus însă și o libertate a persoanei; poate doar o liberare în limita legilor; așa cum erau legile date și mai ales înțelese de securitate.

În închisorile comuniste, unde nu existase nici o lege, schimbarea nu putea fi atât de bruscă. Teama și nesiguranța le era servită zilnic deținuților; unii securiști apăreau prin penitenciare și le spuneau „bandiților”, că oricum nu toți vor pleca.

Dacă ar fi avut șansa să fie eliberați, trebuiau să-și ia un fel de angajament cum că n-o să divulge nimănui niciodată, nimic din ceea ce știu; ca și cum ar fi fost plini de secrete de stat.

Preotul Gavriș își amintește ce s-a petrecut în ziua în care a fost eliberat de la Poarta Albă: „ne-au scos din baracă și ne-au dus pe platou cu toate bagajele; am stat până ne-au făcut ordinele de eliberare - pe care le făcea un căpitan de la Constanța. A durat mult pentru că printre cei care eram eliberați, unii nu știau scrie și atunci le făceam eu declarații. Când să-mi fac mie declarație, mi-au spus să nu scriu că am fost preot, ci să scriu funcționar. Ne-au ținut toată ziua nemâncați; am mai stat acolo încă o noapte și o zi și abia noaptea următoare, pe la ora 1 am plecat spre gara Basarab. Comandantul Cristea ne-a spus că după ce ne vor elibera să tot mergem, să nu ne oprim, pentru că dacă ne vor vedea că stăm au ordin să tragă”².

Reîntâlnirea cu cei dragi a fost emoționantă: „băiatul cel mic și ginerele nu m-au recunoscut; nu știau cine sunt pentru că nu mă mai văzuseră de mult; băiatul cel mare, care

m-a recunoscut, mi-a sărit în gât și a început să plângă...³, ne spune același preot.

Preotul Mangra Ghe. ne relatează că: „Înainte de eliberare, m-au chemat la interogatoriu și m-au întrebat dacă nu trec la ortodoxie; le-am răspuns că nu trec și apoi m-au mai ținut închis până au fost eliberați aproape toți. Atunci mi-au dat și mie drumul, spunându-mi: „Du-te că ești un încăpățânat!”⁴.

Preoții au fost eliberați, dar Biserica lor nu: Biserica Greco-Catolică practic nu mai exista sau nu mai trebuia să existe. Bisericile lor continuau să fie ocupate de ortodocși, iar ei, care au suferit pentru credința lor, nu mai aveau dreptul să intre în biserici ca preoți.

Neavând posibilitatea să profeseze legal, ei au continuat să împartă alinare și mângâiere, să officieze botezuri, slujbe în ilegalitate.

Preotul Gavriș Vasile ne spune: „după eliberare am continuat să activez ca preot, deoarece erau mulți credincioși care au rămas fără preot. Mai mulți preoți greco-catolici ne-am gândit să ne facem o asociație pentru a fi mai uniți”⁵.

Această activitate a preoților se desfășura cu foarte multe riscuri pentru că securiștii erau mereu pe urmele lor. Preotul Gavriș ne-a spus că aici preoți din acea Asociație au fost descoperiți de Securitate și arestați. Preoții care făcuseră închisoare, ne-au mărturisit că și după eliberare erau chemați periodic la Securitate; acolo erau puși să declare tot ce au făcut, cu cine s-au întâlnit, cine i-a vizitat, ce părere au despre regimul politic, etc. Ori în aceste condiții, pentru a putea supraviețui au fost nevoiți să-și caute un loc de muncă. Dar, n-a fost deloc ușor găsirea unui serviciu, din cauza dosarului ce-l aveau, n-ar fi riscat să-i angajeze de teama consecințelor.

Am întâmpinat multă rezistență: „am fost angajat ca muncitor necalificat la băile de dragare, unde se lucra cu acid clorhidric la 1000°C; am cerut mereu o muncă mai ușoară, dar n-am primit; am lucrat acolo 13 ani și datorită condițiilor toxice mi-a slăbit vederea”⁶.

Un alt preot ne spune „am fost angajat la un sector de poduri CFR, am stat 6 ani; apoi vreo trei ani am lucrat la Depoul de locomotive la magazia de uleiuri”⁷; preotul Mangra a fost angajat ca administrator la Școala Sportivă din Oradea; preotul Mureșan D. a fost angajat ca tehnician la abator, deși potrivit studiilor putea fi economist; preot Dărăban Teodor la o fabrică de cărămidă, Andercău Vasile la un Oficiu farmaceutic, Gavriș Vasile la o fabrică de cherestea, iar Morna Gheorghe la o autobază ca împiegat de coloană.

Angajați în aceste posturi umile, ce nu erau nici pe departe pe măsura pregătirii lor intelectuale, preoții au știut să-și facă datoria au fost cinstiți și corecți la locul de muncă și mereu cu fruntea sus dar speranțele lor în legătură cu Biserica Greco-Catolică s-au spulberat treptat, chiar dacă își dădeau seama cu fiecare zi ce trece că suferința lor a fost zadarnică.

Guvernul a interzis preoților greco-catolici trecerea la ritul lor obligându-i pe toți românii să fie ortodocși. Mai mult decât atât, Conciliul Vatican II, a validat această stare, admitând puterea Bisericii Ortodoxe peste credincioșii greco-catolici.

Guvernul nega dreptul greco-catolicilor de a se ruga în Biserica Greco-Catolică, iar preoților romano-catolici le interzicea dreptul de a primi și asista pe credincioșii greco-catolici refugiați la ei.

Până în anul 1970 Biserica Română Unită era considerată ilegală, orice activitate religioasă a clerului interzisă, iar credincioșii în marea lor majoritate erau sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe.

Din 1970 autoritățile comuniste românești au devenit mai tolerante față de Biserica Română Unită, mai ales că au constatat că „unificarea” bisericească din 1948 nu a adus țării nici un aport politic, ci a fost una din cauzele care au contribuit la știrbirea prestigiului ce l-ar fi avut regimul pe plan internațional.

În noile împrejurări, mai ales după 1985, BRU a început a-și regrupa credincioșii în

servicii religioase publice proprii, deși neautorizate îndeosebi la orașe unde au luat ființă adevărate capele. Ziua de 14 martie 1986 este dată la care a încetat vacanța scaunului mitropolitan al BRS Unite intervenită la 5 iulie 1941, prin decesul mitropolitului Alexandru Nicolescu. Noul mitropolit ales va fi Alexandru Todea.

La Oradea eparhia a fost administrată de către episcopul auxiliar Iuliu Hirțea până în 1978 când a încetat din viață. A urmat canonicul Coriolan Tămăian (1978-1989), când încetând și el din viață a fost urmat de profesorul Vasile Hossu, care în 1990 la 27 mai a devenit episcop titular al eparhiei. Vasile Hossu fusese confirmat de Papa Ioan Paul al II-lea, încă din data de 3 martie 1990. O instalare în catedrala din Oradea nu a avut loc, lăcașul fiind ocupat de răpitorii lui din 1948. Din șase biserici câte au avut greco-catolicii în Oradea în 1948, nici măcar una nu le-a fost restituită. Institutul Teologic din Oradea a reușit să-și reia activitatea, la început cu numai două zile de cursuri pe săptămână: sâmbăta și duminica.

La 31 decembrie s-a emis o lege a cărei articol anula 21 de legi printre care, în locul al 20-lea se abroga Decretul nr. 358/1948, care scosese în afara legii BRU. În urma acestui fapt, Papa Ioan Paul al II-lea a stabilit și definitivat la 12 martie 1990, ierarhia Bisericii Catolice din România, atât de rit latin, cât și de rit bizantin.

Conducerea BRU este următoarea: Alexandru Todea - Mitropolit al BRU, Ioan Ploscaru - Episcop de Lugoj, Vasile Hossu - preot-profesor, hirotonit ca preot în clandestinitate la 4 februarie 1949, Episcop de Oradea, Lucian Mureșan - Episcop de Maramureș; George Guțiu - Episcop de Cluj-Gherla și dr. Ioan Chertes Arhiepiscop.

Guvernul comunist, ajuns la putere în 1948, nu s-a mulțumit doar cu desființarea cultului greco-catolic; a urmărit întotdeauna trecerea forțată a acestora (a greco-catolicilor) la ortodoxie. Dar, „ortodoxia”, deși se intensifică cu românismul, pe care-l monopolizează pe seama sa nu este un criteriu adecvat de a categorisi prin ea poporul român și a-l fixa la o periferie euro-asiatică. Ortodoxia a devenit românească printr-un accident, prin acel Fatal destin al istoriei” (DONCIUL), care a fost impus străbunilor noștri în mod violent, prin bulgarii slavizați, abolirea oficială a confesiunii proprii, daco-romane, în care au fost creștinați și au trăit primele aproape zece veacuri⁸.

Acțiunea lor a fost deci lipsită de orice justificare politică, religioasă sau morală; iar greco-catolicilor nu le rămâne altceva de făcut decât să caute noi punți de comunicare, și să spera că, poate cândva, nu prea târziu vor fi auziți.

9th April 1964 - The liberation of the Greek-Catholic priests from communist prisons (Summary)

Through the decree from 9-th April 1964 it was open the gates of prison for the political prisoners. They pledge to tell nobody what they know. The appointment with the families was touching. They worked in unskilled posts, although they were intellectuals. The communist government had in view the abolition of the Greek Catholic Church and the transfer at the Orthodox cult. The action was political unjustified.

Note

1. Ploscanu, Ioan - Lanturi și teroare, Ed. Signata, Timișoara 1994, p. 32

2. Mărturia lui Gavriș Vasile (1915)

3. Ibidem

4. Mărturia lui Mangra Gheorghe (1913)

5. Mărturia lui Gavriș Vasile

6. Mărturia lui Marian Nicolae (1919)

7. Mărturia lui Buzaș G. (1912)

8. Viața creștină - nr. 18, 1994, pag. 4